

Kodukeskkool

Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson, Gustav Puu.

Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman, E. Kimmel, A. Kurvits, mag. phil. M. Meiusi, V. Orav, V. Peet, Emma Peterson, H. Pezold, P. Sepp, E. Susi, R. Stümper, H. Tehver, P. Viires ja A. Öunapuu.

I. klass

25. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Kinga 8-1

1933

1. Emakeel.

Keeleõpetus. Süvenege veel kord peaning põhivormidesse. § 131 näitab, millised vormid saadakse ma-tegevusnimest. Nime-tage need vormid peast. Jõudke selgusele, kuidas saab neid igauht moodustada. Milles erineb oleviku kesksõna moodustamine neis sõnades, kus *-ma* ees on kaashää'ik? — Kui teame, et pöörd sõna tüvevokaali leiame kindla kõneviisi oleviku 1. pöörde lõpu eest (*sõua-n*, *lõpe-n*), siis mis-tüvelised on need erandsõnad? Millistel sõnadel tuleb *tegijanimis* *-e* asemele *-i-* *-j-* ette (*tule-ma* — *tulija*, *surema* — *suriya* jne? („Kodukeskkool“ nr. 23).

Vastake peast, millised vormid moodustatakse kindla kõneviisi oleviku esimese pöörde põhjal (§ 132). Mis moodustatakse *da-tegevusnimest*? *-nud- kesksõna moodustamisel pidage alati silmas da-tegevusnime*. Millised vormid moodustuvad *nud-kesksõna* alusel? (§ 134). Mida saate teada § 135 *tud-kesksõna* kohta?

Tuleb silmas pidada, et sõnadel, mil *ma-tegevusnimes* lõpu *-ma* ees on *-ta-* (*kirju-ta-ma*, *ehi-ta-ma*, *vannu-ta-ma*, *tstu-ta-ma* jne.),

püsib see -ta- ka -tud lõpu eel (kirjutatud, ehitatud, vannutatud, istutatud jne.) Lugege läbi § 136 ja nimetage kõik peaningpõhivormid peast. Vaadeldage tabelit § 137 ja pidage meeles, millisest põhivormist saadakse ükski vorm.

Meenutage käandsõna käändkondadeks liigituse põhimõtted ja käändkondade tunnused. Pöörd sõna liigitatakse samadel põhimõtetel. *Esimese pöördkonna* sõnad lõpevad matgevusnimes -ma ees pika vokaali või diftongiga: *saa*-ma, *käi*-ma. (Kuidas ojid I käändkonna tunnused?) *Teise pöördkonda* kuuluvad kõik ülejäänud astmevahelduseta sõnad: *ela*-ma (2 silpi -ma ees ja I silbivälde), *sibli*/ma (2 silpi ja II silbivälde), *juhtu*/ma (2 silpi ja III s.-v.), *kirjuta*/ma (pikemad sõnad). Kolmandasse ja neljandasse jäävad *astmevaheldusega* sõnad. Kolmandasse kuuluvad sõnad *õppima*-tüüpi (da-tegevusnimi *tugevas* astmes, kindla kõneviisi olevik nõrgas: *õppida* -- *õpin*) ja neljandasse pöördkonda *hüppama*-tüüp (da-tegevusnimi *nõrgas* ja kindla kõneviisi olevik *tugevas* astmes). Nii saame neli pöördkonda. Millised on nende tunnused?

Täitke harjutusest nr. 45 sõnad *sööma*, *andma*, *lukkama* ja *heitma* kirjalikult, teised suuliselt.

Võti harjutusele nr. 44 näh/a... olnud...
kohasaamisega... näidanud... teinud...
sõud/ma... jõud/ma... tumene/ma/s...
heldununa... ärritatuna... kummardu/ma...
jahmatanult... leegitsev... püü/de/s...
tallanud... antud... näh/a... pandud...
kuul/da... armasta/da... kannata/da...
nõuandja... hirmunud... hävine/ma/ta...
palu/de/s... hoiata/de/s... näh/a...
mässava... sähvava... tuisklevat :...
kippujale... käppajale... istuja.

Keelelisi märkmeid kirjandite puhul.

1. *Tulid, palusid, võtsid, mitte tulivad, palusivad, võtsivad.* Nagu teada, on -si- mineviku tunnus, -va- oleviku tunnus (§ 120). Kuna antud vormid tahavad olla *minevikus*, ei sobi neis *oleviku* tunnus.

2. *Nähakse, tehakse peavad olema nõrgas astmes.* Nii tuleb lugeda veaks „nähtakse“ ja „tehtakse.“ (Ei pea ära segama tingiva kõneviisi vormidega: kui *nähtaks*, siis ka *tehtaks*).

3. Ei pea eksima sõnas *soojenema* (mitte soenema). Ainult omadussõna ainsuse nimetavas käändes on kujunenud lühenemine *sooj(a)* asemel *soe*. Mujal on igal pool püsinud pikk *oo* ja *j*. Nii siis *soojem, soojendab* jne.

4. Võib öelda *end rivistama, end riietama*, või lihtsalt *rivistuma, riietuma* (ilma *end-ennast* juurde lisamata). *Viga* on öelda *end rivistuma, end riietuma*.

5. Sõnadest *kolm päeva* saab omadussõna *kolmepäevane*, mitte *kolmepäine*. Viimane on saadud sõnadest *kolm pead*. Samuti on *igapäine* sõnadest *iga pea*; *iga päev* annab *igapäevane*.

6. *Sarnanevad* hiirtega, eelmisega *sarnane*, mitte *sarnaneb* hiirtele, eelmisele *sarnane*.

Kirjandus. Lugege läbi Emk'ist lhk. 117—201. „Vaene noormees kosib kuninga tütre.“ Siin on toodud juhud, kuidas kehv noormees saab kosimise läbi heale järjele. (Kui võimalik, lugege veel teisi jutundeid, mille pealkirjad antud). Jälgige, millised need juhud on, ja märkige oma vihku. Milliste omadustega on varustatud noormehed, kes leiavad õnne? Kes olid nende abilised ja millised omadused paistavad neilt silma? Mida kõik arvasid meie esivanemad olevat võimaliku nõiduse kaudu? Kelleks võis olla moondatud inimene? — Vastake kirjalikult neile küsimustele.

Otsige ilusam jutunditest ja jutustage mõnele lapsele huvitavalt ja ilusas keeles.

2. Matemaatika.

Töötage läbi N I § 53 ja § 54 ning R I lk. 114—119, siis veendute Thalese lause kasulikkuses, lahendate praktilise väärtusega ülesandeid, süvenete ruudu omaduste tundmisse, õpite korrutama suunatud arvusid ja leiata mõne kena mõttepähkli puremiseks. N I § 53 ül. 110 a) joonestage ja poolitage antud hüpotenuus, selle keskelt poole hüpotenuusi pikuse raadiusega joonestage ring (mis osutub selle ringi läbimõõduks?), diameetri ühest otsapunktist joonestage antud kaateti pikune kõõl ja ühendage sirge abil viimase vaba otsapunkt diameetri vaba otsapunktiga. Millest võib järeldada, et nõnda tekkinud kolmnurk on täisnurkne?

Ül. 110 b) algus — nagu eelmisel ülesandel, diameetri otsapunkti juurde ehitage diameetrile antud teravnurk, saadud kõõlu vaba otsapunkt ühendage sirge abil diameetri vaba otsapunktiga.

Ül. 111. Joonestage meelevaldse raadiusega ring, märkige väljaspool ringi punkt P, ühendage P ringi keskpunktiga O, poolitage OP, joonestage raadiusega $\frac{1}{2} OP$ ring, võttes OP keskpunkt tsentriks; see ring lõikub varem joonestatud ringiga kahes punktis M ja

N; Ühendage punkt P punktidega M ja N; PM ja PN ongi nõutavad puutujad (neid on, nagu näete, kaks). Tõestage, et PM ja PN tõepoolest on puutujad antud ringile! Tõestus osutub kergeks, kui ühendate antud ringi tsentri O punktidega M ja N: missuguseks nurgaks osutub OMP ja ONP? mis on OM ja ON antud ringile? Tuletage meelde § 26 ja § 27.

Lahendage ülesanne: leida antud ringi keskpunkt. Joonestage mõne ketta või teeklaasi (alustassi, purgi või muu) abil ring ja leidke tema keskpunkt! Lk 55 ülal on küsimus: „Kuidas seda teostada?“ On kaks lihtsat võtet: 1. põhjeneb võrdhaarse kolmnurga omadusel, 2. kasutab § 52 lõppu.

§ 54 ül. 117. Pidage silmas, 1) et maapind on kõverpind, 2) et tavaliselt krundid on väikesemõõdulised maakera raadiusega võrreldes: suure kera pinnal kaare lühikesed lõigud „tunduvad“ sirglõikudena.

R I oma XXI harjutisega tahab selgitada Teile, kuidas korrutada ja jagada suunatud arvusid. Kui lahendate kõik ettepanud ülesanded, siisjõuate tarviliste reegliteni. Kui R I osutub Teile sel korral raskeks, siis aitab Teid ehk järgmine mõttekäik.

Positiivne arv tekib, kui ei millelegi liita

mõni arv, ja negatiivne arv tekib siis, kui ei millestki lahutada mõni arv, s. t.

$$(+a) = 0 + a \text{ ja } (-a) = (0 - a).$$

Loeme arvutamise põhiseadusi maksvateks ka siis, kui arvutada tuleb suunatud arvudega ja nulliga.

Kahe arvu korrutamisel võib esineda kolm juhtu: 1) mõlemad tegurid on positiivsed, 2) üks tegur on positiivne, teine negatiivne, 3) mõlemad tegurid on negatiivsed. Vaatame, kuidas kujuneb korrutamine neil kolmel juhul.

$$1) (+a) \cdot (+b) = (0 + a)(0 + b) = *(0 + a) \cdot 0 + (0 + a) \cdot b = 0 \cdot 0 + 0 \cdot a + 0 \cdot b + a \cdot b = 0 + 0 + 0 + ab = 0 + ab = (+ab);$$

$$2) (+a) \cdot (-b) = (0 + a) \cdot (0 - b) = *(0 + a) \cdot 0 - (0 + a) \cdot b = 0 \cdot 0 + 0 \cdot a - (0 \cdot b + ab) = 0 + 0 - 0 \cdot b - ab = 0 + 0 - 0 - ab = 0 - ab = (-ab);$$

$$3) (-a) \cdot (-b) = (0 - a) \cdot (0 - b) = *(0 - a) \cdot 0 - (0 - a) \cdot b = 0 \cdot 0 - 0 \cdot a - (0 \cdot b - ab) = 0 - 0 - 0 + ab = 0 + ab = (+ab).$$

Siin on igas reas, alates tähekesega märgitud kohast, rakendatud rida arvutamise põhiseadusi; selgitage ise, missugused nimelt. Kirjutades välja igast reast tema alguse ja õpu saame kolm reeglit:

$$(+a) \cdot (+b) = (+ab)$$

$$(-a) \cdot (+b) = (-ab)$$

$$(-a) \cdot (-b) = (+ab)$$

Neist näeme: suunatud arvude korrutis on ka suunatud arv, mille absoluutne väärtus (s. o. väärtus ilma suuna näitamiseta) on sama nagu absoluutsete arvude korrutamisel; korrutis on positiivne, kui mõlemad tegurid on samasuunalised (samamärgilised), ja negatiivne siis, kui tegurid on isesuunalised (isemärgilised).

Sõnastage need reeglid teisiti, tarvitades tegurite suhtes ka nimetusi positiivne või negatiivne arv.

R I lk. 117 ül. 10 on näidatud neli korrutamise juhtu; missugune neist ja mis õigusega on minu mõttekäigust jäänud välja?

Suunatud arvude jagamise reeglid järelduvad leitud korrutamisereegleist, kui võtate arvesse, et jagada üht arvu teisega tähendab leida uus arv, mille korrutis teise antud arvuga on esimene arv:

$k:m=n$ tähendab, et $mn=k$.

Suunatud arvude jagamisel võib esineda 4 isejuhtu jagatava ja jagaja märkide valikus. Uurige neid iseseisvalt, andke iga juhu jaoks oma reegel ja lõpuks üks ühine kokkuvõtlik jagamise reegel.

Lõpuks selgitage järgmised küsimused:

Kas $(-3)^2$ on sama, mis -3^2 ?

Kas $(-2)^5$ on sama, mis -2^5 ?

Kas $(+5)^3$ on sama, mis $+5^3$?

Kas $(+3)^4$ on sama, mis $+3^4$?

Vastuste leidmiseks neile küsimustele tei-
sendage iga võrreldav avaldis tema lihtsaima
kujuni, näiteks

$$(+3)^4 = (+3) \cdot (+3) \cdot (+3) \cdot (+3) = +3 \cdot 3 \cdot 3 \cdot 3 = +81.$$

3. Loodusteadus.

Sugukond: **Ristõielised.**

Esindaja: **Kaalikas.** 1. **Kasvukoht.**
Aedades kultuurtaimena.

2. **Vars.** Kaalikas on kaheaastane taim.
Esimesel aastal vars arenemata, teisel aastal
kasvab see kuni 1 meetri pikuseks; rohtne.

3. **Lehed.** Esimesel aastal sulglised le-
hed juure peal; teisel aastal varrel; alumised
rootsuga, ülemised rootsuta.

Õied kahe- ja kolme-
sugulised; emakas ja tolmu-
kas kaetud kahe- ja kolme-
kordse kaltega (kaselistel
ja tatraalistel ühekordsega); väline roheline tupp
ja sisemine kollane kroon. Nii tupp kui
kroon neljalehelised; lehed asetuvad vastamisi,
risti, sellest ka sugukonna nimi; kroonlehed
kasvavad tupplehtede vahekohtadel. Tolmu-
kaid 6, neist 2 lühemat; emakaid üks, selles
mitu seemnepunga. Tolmlemine putu-
kate abil. Õietolm on raske, kleepuv; tuul

teda ei kannan; tolmu terad jäävad õitel ronivate putukate külge, ja need kannavad seda teistele õitele. Õies valmivad enne emakad, siis tolmukad.

Risttolmlemine. Taimed, väheste eranditega, on arenenud nõnda, et sugutab neid võõras õietolm. Selles mõttes on arenemise viise mitu; Üks viis on see, et tolmukad ja emakad ei valmi ühel ajal nagu kaalikal. Ainult valminud munaraku ja tolmutera tuumad ühinevad. Satub valminud tolmutera valmimata emakasuudmele, või ümberpöörduvalt, siis ei teki ühinemist. Võõra tolmuga sugutamist nim. risttolmlemiseks, oma tolmuga isetolmlemiseks. Ärvatakse, et risttolmlemisel tekkinud seemneist areneb tugevam taim.

5. Vili areneb emaka sigimikust, on piklik, koosneb kahest poolest, keskel asub lehekene, millele kinnitatud seemned; säärast vilja nim. kõdraks — joon. 119 c.

6. Juurestiku moodustavad peajuur ja kõrvaljuured. Esimesel aastal kogub taim peajuuresse palju toitu, juur paisub jämedaks. Teisel aastal tarvitab kasvav taim selle tagavara uute osade ülesehitamiseks. Inimene tarvitab seda toiduks.

7. **Kasvatamine.** Kaalikas kasvab seemnest. Seemned külvatakse kevadel tuulte eest varjatud päikesepaistelisele peenrale, sealt istutatakse nad laiali. Istikuteks määratud taimed võetakse sügisel juurtega välja ja hoitakse talvel soojas keldris, ning istutatakse kevadel välja. Teiseks sügiseks valmivad seemned. Kaalikas nõuab hästi haritud ja rammusat pinnast. Kaalika sorte on palju.

Keeduviljadest ja keeduvilja aiast on tarvis lugeda mõnest aiatöö õppe- raamatust; näit. „R. Klesment. Aiatöö õpetus.“

8. Ristõieliste sugukonda kuuluvad aiaviljadest veel kapsad, redised, naerid, metsikultkasvavaist — harakladvad, rõikheinad, põldsinepid, tõlkjad (kõik umbrohud) ja teised.

9. Ristõieliste üldtunnus: 4 tupp- ja kroonlehte, mis asetuvad risti, 6 tolmukat, üks emakas, vili kõder.

Sugukond. **Roosiõielised.**

Esindaja: Kirsipuu. 1. Kasvukoht. Aedades kultuurtaimena.

2. Tüvi. Kasvab puuna ja põõsana. (Põõsaks nim. varte kogu, mis tõusvad ühiselt juurelt).

3. Lehed varre ja labaga: laba lai, läikiv, karvadeta.

4. Õied. Tupp ja kroon viielehine; tupp-
lehed rohelised, kroonilehed valged; tolmu-
kaid 20 ümber. Kui taimel tõuseb tolmu-
kate arv üle 10, siis öeldakse — neid on palju,
kirsipuul on siis tolmu-
kaid palju. Emakaid
üks. Risttolmlemine putukate abil.

5. Vili kaetud väljast nahaga, selle all
paks magus liha, keskel luu, mille sees seeme.
Säärast vilja nim. luu viljaks.

6. juurestik ei tungi sügavale.

7. Kirsi marju tarvitatakse toiduks toorelt;
nendest valmistatakse ka keediseid, likööre j.m.

Meil kasvatatakse kaht liiki kirsse — ha-
pusid ja magusaid; kummastki on palju sorte.
Hapud kirsipuud lepivad kehvema pinnasega
ja on külma vastu tugevamad.

Viljapuudest ja viljapuuaeda-
dest on tarvis lugeda pikemalt mõnest õppe-
raamatust; näit. eelpool nimetatud Klesmenti
„Aialöö õpetus.“

Roosiõieliste sugukond on esin-
dajaist väga rikas; näiteks: ploomi-,
kreegi-, õuna-, pirni-, pihlaka-, toomingapuud;
siis maasikad, roosid, kibuvitsad, maranad,
murakad ja t.

Maasikas on huvitav varre ja vilja ehi-
tuse poolest. Tal kasvavad juurelt võsundid,

mis lamajad maas. Nendel arenevad sõlmede kohalt juured ja igast sõlmest tekib uus taim. Nõnda on vars suguta paljunemise vahendiks. Säärast vart nimetatakse roomavaks varreks — joon. 59. Maasika vilja lihav osa on tekkinud õiepõhjast; tõelised viljad, mis tekkinud sigimikust, asuvad terakestena lihav alusel. Õiepõhjast arenenud vilja nimetatakse ebaviljaks.

Ebavili on ka kibuvitsal: tema marja lihav osa on arenenud samuti õiepõhjast, kuna viljad asuvad seemnetena selle sees. Kibuvitsa okkad on puitunud karvakesed.

Roosiõieliste sugukonna üldtunnused: Tupp- ja kroonlehti 5, tolmu- kaid palju, emakaid ühest (kirs) kuni paljuni (maasikas, kibuvits).

4. Ajalugu.

Vabariigi langus ja keiserriigi algus nõuab jällegi erilist tähelepanu, et teadlikult suhtuda tekkinud riigipöördesse.

Vt. J. A. lk. 167—172.

Antoniuse kooselu Kleopatraga ei tarvitse nimetada „laulatuseks“ (lk. 168, rida 3 ül).

5. Saksa keel.

Lb. Nr. 95. Lernen Sie das Gedicht „Lorelei“ auswendig.

Lb. Nr. 96. Der Erbsenhandel.

I W. Zu Pferde — hobuse seljas (ratsa); der Reiter — ratsanik; zusehen — pealtvaatama; unter Brüdern — vendade-vahel; treten, trat, getreten; früher — enne; bereit — valmis (millekski), nõus; zuhören — kuulama.

II Asp. Erbse [ɛrpsə], wert [ve:rt], Weile [vailə], Zentner [tsɛntnər], Geschäft [ge'fɛst].

III Üb. 2. Sch.: Ich handle, du handelst, u. s. w. mit Erbsen; ich handelte, u. s. w. mit Erbsen; ich habe mit Erbsen gehandelt, u. s. w. Ich verkaufe das Pferd billig u. s. w.: ich verkaufte das Pferd billig u. s. w.; ich habe das Pferd billig verkauft, u. s. w. Ich mache ein gutes Geschäft, u. s. w.; ich machte ein g. G., u. s. w.; ich habe ein g. G. gemacht, u. s. w.

Rechtschreibübung. Sch.: Das ist ein schönes Pferd, das ist unter Brüdern etwas wert. Alle staunten, daß der Fremde das gute Pferd für Erbsen verkaufen wollte. Das war ein Leben ringsumher, u. s. w. Ich weiß nicht was soll es bedeuten, daß ich so traurig bin; ein Märchen a. a. Z., das kommt mir nicht aus dem Sinn. Die Tannen sagten: „Wer hätte

das gedacht.“ Die K. s.: „Ist das eine Herberge f. R.?“ Sie bemerkten, daß d. Sch. nachgeblieben war. „Das geht mich nichts an,“ s. d. Sch. Röslein sprach: „Ich steche dich, daß du e. d. a. m.“ Eines Tages sah ich, daß eine Menge A. i. d. Sch. gekommen waren. Ich fürwahr bewundere sie, daß sie n. k. l.! Und das hält sie gar für Glück. Sollte man das glauben.

Lb. Nr. 97. Der Erbsenhandel (Fortsetzung).

I W. Geben Sie wohl acht — pange hästi tähele; und so fort = und so weiter (u. s. w.); das Pferd muß ich haben — selle hobuse pean ma endale saama.

II Asp. Spaßmacher [ʃpa:smaxər], Zeuge [ʦoɣgə], Kopfrechnen [kɔpfrɛçnən].

III Üb. 2. Ich nehme die Kreide, u. s. w. ich nahm d. Kr. u. s. w. Ich fange an zu schreiben, u. s. w. ich fing an zu schreiben, u. s. w. Ich rechne richtig, u. s. w. Ich rechnete richtig, u. s. w.

3. Sch.: Heute ist der 5. (fünfte) September, gestern war der 4. September. Weihnachten ist am 25. (fünfundzwanzigsten) Dezember. Neujahr ist am 1. (ersten) Januar. Der Jahrestag unserer Republik ist am 24. Februar, u. s. w.

4. Sch.: Der neunte September. Der achte Oktober. Der vierundzwanzigste Dezember. Der erste November. Der dritte Januar. Der siebenundzwanzigste April. Der zwölfte Februar. Der sechzehnte März. Der neunzehnte Juni. Der einunddreißigste Mai. Der siebzehnte Juli.

Lb. Nr. 98. Fortsetzung.

I W. untereinander — üksteise all; zum Zusammenzählen — kokkuarvamiseks; bleiben = nachbleiben — järele jääma; beieinander = zusammen — ühes, kokku; halt! — peal; die Augen traten ihm aus dem Kopf — ta imestas.

II Asp.: lächelte [læçältə], genug [gə'nuk].

III Üb. 2. Sch.: Ich reite gern, u. s. w., ich bin gern geritten, u. s. w. Ich gehe langsam, u. s. w. ich ging langsam, u. s. w., ich bin langsam gegangen, u. s. w. Ich fahre schnell, du fährst schnell, u. s. w., ich fuhr schnell, u. s. w. ich bin schnell gefahren, u. s. w. Ich fliege hoch, u. s. w., ich flog hoch, u. s. w., ich bin hoch geflogen u. s. w. Ich falle auf die Nase, du fällst auf die Nase, u. s. w., ich fiel auf die Nase, u. s. w., ich bin auf Nase gefallen, u. s. w.

3. Sch.: anderthalb, ein halb, ein drittel, ein viertel, zwei fünftel, vier sechstel, sechs zehntel, sieben elftel, acht zwölftel, sechs fünfzehntel, neun neunzehntel, zwanzig einund-

zwanzigstel, fünfunddreißig vierzigstel, achtzehn achtzigstel, einundzwanzig neunzigstel, ein hundertstel, ein tausendstel, zwei hunderttausendstel, drei millionstel.

4. Im Frühling ist in der Nähe unseres Dorfes ein Jahrmarkt. Dann gehen alle Bewohner des Dorfes hin. Ein bis zwei Tage vorher kommen mit der Eisenbahn fremde Kaufleute aus der Stadt angefahren und bauen aus Brettern kleine Läden auf, in denen sie ihre Waren verkaufen wollen. Hier gibt es Leder für Sohlen, dort fertige Stiefel und Schuhe. In einem Laden Zeuge, in einem anderen Eisenwaren und Draht. Mehrere Männer stehen um ein Pferd, das ein Bauer verkaufen will. Auch Kühe, Ochsen und anderes Vieh kan man auf dem Jahrmarkt kaufen. Den Kindern aber macht das Karusell besonderen Spaß, das auf keinem Markte fehlen darf.

Lb. Nr. 99. Der Erbsenhandel (Schluß).

I. W.: behalten — endale jätma; nichts da — sellest ei vöi juttugi olla; nicht einmal — mitte sugugi.

II. Asp. versuchte [fer'suxtə], jawohl [ja:'vo:l], zeche [tsɛçə], zuletzt [tsu:'letst].

III. Üb. 2. Ich werde mein Pferd behalten, du wirst dein Pferd behalten, u. s. w. Ich hatte mein Pferd behalten, u. s. w. Ich werde

mir Erbsen kaufen, du wirst dir Erbsen kaufen, er, sie, es wird sich E. kaufen, wir werden uns E. kaufen, ihr werdet euch E. kaufen, sie (Sie) werden sich E. kaufen. Ich hatte mir E. gekauft u. s. w. Ich werde mit Gemüse handeln u. s. w. Ich werde mich gut unterhalten, er, sie, es wird sich gut unterhalten, wir werden uns g. unterhalten, ihr werdet euch g. unterhalten, sie werden sich g. unterhalten. Ich hatte mich gut unterhalten u. s. w.

Lb. Nr. 100. Die Heimat.

I. W. der Sinn — meel; mit frohem Blick
= mit frohem Gesicht.

II. Asp.: seufzen [zyftsøn], Sinn [zin].

III Üb. 2. Das kann sein. Ich habe das Pferd gar nicht nötig. Die Zahlen wuchsen immer mehr. Diese Ware kostet viel. Jene Ware ist billig. Wir sind froh. Die Leute dachten: Der Fremde ist wohl dumm. Er ging schnell zum Hafen. Sei still. Er schaute in die Höhe. Es wurde schon dunkel. Die fünf Leuten langweilten sich. Das ist schlecht. Rechtschreibübung. Sch.: Er ging eilig zum Hafen. Ich wartete ruhig. Diese Ware ist billig. Diese Rechnung ist richtig. Der fremde Herr lächelte freundlich. Das ist wirklich ein guter Spaß. Ich habe das Geld nicht nötig. Der Kaufmann war ehrlich. Der Reiter

grüßte höflich. Dort war es langweilig. Viel ist nicht wenig. Die Vöglein singen fröhlich. Das Mädchen war neugierig. Die Bank ist niedrig. Die Fahrt war gefährlich.

6. Maateadus.

Lõuna-Ameerika võtab enda alla 18,35 milj. km² ja elatab umbes 80 milj. inimest. Ta ulatus põhjast lõunasse on 7500 km ja idast läände — üle 5000 km. Rannik on vähe liigestatud ja ranniku vetes esineb vähe saari.

Looduslike ja poliitiliste olude põhjal jaotatakse Lõuna-Ameerika nelja ossa:

1) Guayana mägismaa ja Orinoco madalmik, 2) Brasiilia, 3) La Plata lausmaa ja 4) Andide mägismaa. (Omandage kaardi järele L.-A. ülevaade, ranniku liigestus, pinnaehitus, sademed, taimkate ja nende olenevused.)

Guayana mägismaa ja ljaanod võtavad enda alla L.-A. mandri põhjapoolse osa kuni Amatsoni madalmikuni lõunas ja Andide mägismaani läänes.

Looduslikud olud. Orinoco nõgu, mis läheb üle pidevalt ranniku madalmikuks, on

võrdlemisi noor moodustis, mis on tekkinud tertsiäärastul mandri setetest täitunud mere-
lahest ja omab seetõttu tasandiku ilme. Guayana mägismaa seisab koos vana-
dest pangasmägedest, mis tublisti madaldunud (kõrgemad tipud üle 2600 m).

Kliima on troopiline, palav. Sademeid esineb rannikul ja mäestiku idanõlvadel aasta läbi rikkalikult, mis võimaldab suurte ürgmet-
sade esinemist. Mäestiku lääneosa ja Orinoco nõgu saavad sademeid ainult suvel (senitaal-
vihmad), kuna talvel valitseb seal kuivus. See-
tõttu levivad siin laialised väheste puudega rohtlad nn. Ijaanod.

Rahvastik ja tulundus. Rahvastik on hõre, eriti mägises osas. Esinevad peami-
selt segaverelised (mestiitsid, mulatid, tsam-
bod-jt.) kuna valgeid (20%), neegreid (5%) ja indiaanlasi (20%) vähem esineb. Elanikkude kultuuriline tase on madal. Ülespidamist saa-
ved nad põllundusest (istandikud) ja karjan-
dusest. Loodusvarade kasutamine ja tööstus on arenemata.

Poliitiliselt kuulub Orinoco nõgu Guayana mägismaa lääneosa Venezuela vabariigile (945.000 km² ja 3,2 milj. el.). Idapoolne osa aga kuulub Inglise (232.000

km², 310.000 el.), Hollandi (129.000 km²,
140.000 el.) ja Prantsuse (88.000 km²,
45.000 el.) riikidele.

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.
Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts
Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas.

